

Insektsskador i Svenska skogar under 2010 - en återblick

Skador på växande träd leder ibland till omfattande ekonomiska förluster för den enskilde skogsägaren. Sverige drabbas däremot sällan av skador som får nationalekonomisk betydelse. I princip kan tre olika typer av skador av insekter urskiljas. Kroniska skadegörare är till exempel snytbagge som årligen förorsakar att många, framför allt barrträdplantor dör i skogsplanteringar. Snytbaggarna förökar sig i stubbar och rötter efter slutavverkning, ett stort antal baggar kläcks och äter barken på nyplanterade små barrträdplantor, som dör.

Klassiska utbrotsarter som går att förutse är granbarkborre som efter stormfällningar och/eller omfattande torkstress i granbestånden kan döda träd i stor omfattning. Barrskogsnunna och andra primära insekter får utbrott med oregelbundna tidsintervall och kan inte förutses med mindre än att populationerna följs i detalj. Väderlek, förekomst av naturliga fiender och andra samverkande faktorer kan leda till en hög överlevnad under ett par generationer och risk för kalätning.

Dokumentation av insektsskador i skog är viktigt som en del i att öka förståelsen för hur arterna uppträder och därmed möjliggöra utveck-

ling av metoder för att förebygga eller i vissa fall bekämpa skadegörarna. Klimatförändringar och etablering av exotiska arter är två företeelser som kan få stor betydelse för utvecklingen av insektsskador i skog framöver.

Snytbagge (*Hylobius abietis* & *H. pinastri*)

Uppföljning av skogsförnyringar är i huvudsak inriktad på att fastställa om antalet plantor, oavsett självföryngrade eller planterade, är tillräckligt för att uppfylla skogsvårdslagets krav på godtagbar förnyring. Avgång förorsakad av snytbaggar eller andra orsaker undersöks sällan i detalj.

Sedan några år pågår övervakning av snytbaggesskador i södra (2007-) och norra (2006-) Sverige. Uppföljningarna har inriktats på hur snytbaggesskadorna utvecklats efter stormarna 2005 och 2007 i södra delen av landet, samt belysa hur stor andel av plantdödligheten i Norrland som insekterna står för. Se inforuta för mer detaljer och resultat.

Granbarkborre (Åttatandad barkborre, *Ips typographus*)

Efter flera år med skador av granbarkborre efter stormarna Gudrun (jan 2005) och Per (jan 2007) i södra Sverige är skadorna 2010 begränsade till vissa områden till exempel östra Kronoberg, Västergötland samt i västra delen av Södermanland. Skogsstyrelsen uppskattar den totala volymen dödad granskog från 2006-2010 till ca 3,5 miljoner kubikmeter. Under 2010 har granbarkborren lokalt dödat stora mängder träd även i Medelpad och Ångermanland, troligen på grund av storm 2007 följt av torka/värme 2008-2010.

Sedan 1995 övervakas granbarkborren i vardera två områden i Götaland och Svealand. Feromonfällor på färska granhyggen som fångar flygande granbarkborrar samt inventering av dödade träd ger ett mått på mängden barkborrar och skadenivån. Sedan 2006 har övervakningen

Foto: Erik Karlsson

Snytbaggens barknag är en katastrof för nysatta plantor.

utvidgats till att långsiktigt även omfatta fyra skogliga försöksparker, bland annat med syfte att följa granbarkborrens dynamik i en klimatisk gradient från söder till norr. Länkar till mer info nedan.

Foto: Åke Lindelöw

Foto: Åke Lindelöw

Överst: Ståndskogsangrepp av granbarkborre. Nederst: Feromonfällor används för att övervaka granbarkborrens flygaktivitet.

Röd tallstekel (*Neodiprion sertifer*)

Ett ovanligt stort utbrott av röd tallstekel pågår nu i sydöstra Sverige, men också i andra delar av landet har omfattande angrepp konstaterats. I Finland har en yta på mer än 300 000 ha angripits. Skogsstyrelsen gör nu en äggprovtagning för att ge en prognos över vilka områden som 2011 förväntas bli angripna. Någon bekämpning planeras inte. Senast användningen av det artspecifika virus (Röda tallstekelns kärnpolyedervirus) som dödar larverna användes var 2008 i Finland (700 ha) och i Norge ett par år tidigare. Behandlingen med viruspreparat är dock vanskelig och svår att motivera ekonomiskt.

Träden som kalätits dör sällan eftersom larverna undviker att äta av årsbarren. Endast i extrema fall kan avgångar ske på grund av sekundärangrepp av barkborrar. En kombination av mycket mörkborrar, konkurrens mellan träden i bestånd

Foto: Åke Lindelöw

Foto: Åke Lindelöw

Överst: Larver av röd tallstekel lever i kolonier. Nederst: Endast årsbarren blir kvar vid ett kraftigt angrepp.

samt eventuellt samtida angrepp av Gremmeniella, eller tallens knopp- och grentorka (*Gremmeniella abietina*) kan leda till att träd dör.

Sköldlöss på gran

Ett ovanligt angrepp av sköldlöss (*Physokermes*) på gran har i år uppträtt på flera platser i Skåne. Släktet *Physokermes* upptar tre arter på gran i Europa. Utbrottet i Skåne är förorsakat av *Physokermes inopinatus*. Denna art beskrevs i Ungern så sent som 1973 och har fått namnet Ungersk gransköldlöss, men arten är eventuellt förbisedd i Sverige.

Sköldlössen sitter på årsskotten och suger växtsaft som ger en kraftig produktion av honungsdagg som droppar från lössen och hämtas begärligt av bin och andra insekter. I den kvarliggande honungsdaggen gror sotdaggsvampar som ger en mörk beläggning på träden. Vid extremt kraftiga angrepp kan barrens klyvöppningar täckas av svamparna vilket försvagar träden och gör att de lättare angrips av sekundära skadegörare, till exempel barkborrar. För mer info se länk nedan.

Till sist...

En särdeles spektakulär skogsinsekt är på inmarsch i Sverige. Den nästan 2 cm stora bredkantskinnbaggen *Leptoglossus occidentalis* (familjen Coreidae) upptäcktes i Italien 1999 och har sedan dess spritt sig över Europa. Troligen har den följt med handels gods från Nordamerika, som är artens naturliga hemvist. Hösten 2009 påträffades arten i Danmark och Norge. Barrträdskottar är föda för denna sugande insekt som når in till fröna med sin långa sugsnabel. De fullbildade skinnbaggarna har som vana att samlas i stora sällskap inför övervintringen och detta gör de gärna i anslutning till hus, vilket kan väcka en viss uppmärksamhet.

Åke Lindelöw

Foto: Vítězslav Maňák

*Bredkantskinnbaggen *Leptoglossus occidentalis* blir snart en ny medlem av den svenska faunan.*

Läs mer

Snytbagge: <http://www2.ekol.slu.se/snytbagge/>

Granbarkborre: <http://www.skogsstyrelsen.se/Aga-och-bruka/Skogsbruk/Skador-pa-skog/Insekter-/Granbarkborre/>
<http://www2.ekol.slu.se/granbarkborre/overvakning.php>

Röd tallstekel: http://www.skogsstyrelsen.se/Global/aga-och-bruka/Skogsbruk/Skador%20p%c3%a5%20skog/R%c3%b6d_tallstekel_ny.pdf

Sköldlöss på gran: <http://www.skogsstyrelsen.se/sv/Aga-och-bruka/Skogsbruk/Skador-pa-skog/Insekter-/Ovriga-insekter/Ungersk-granskoldlus/>

Forskning

<http://www.slu.se/snytbaggeforskning>

<http://www.slu.se/granbarkborreforskning>

<http://www.slu.se/ecology/idakollberg> (Röd tallstekel)

Kontakt

Åke Lindelöw

Adress: Institutionen för Ekologi, Sveriges lantbruksuniversitet, Box 7044, 750 07 Uppsala

E-post: ake.lindelow@slu.se

Telefon: 018 672337

Hemsida: <http://www.slu.se/ecology/akelindelow>

Rapportera svamp- och insektsskador

Uppgifter om skador på skog förorsakade av svampar och insekter tas tacksamt emot av Rimvydas Vasaitis på institutionen för skoglig mykologi och patologi (rimvys.vasaitis@slu.se, 018 672729) samt Åke Lindelöw (se ovan). Använd gärna diagnos- och rapportsystemet "SKOGSSKADA" <http://www-skogsskada.slu.se>

Citera gärna, men ange källan: Växtskyddsnotiser 66: 1-3